

ONOMÀSTICA I NOMS, DUES NOVES PUBLICACIONS PERIÒDIQUES DE LA SOCIETAT D'ONOMÀSTICA

Albert TURULL
Universitat de Lleida
Societat d'Onomàstica

Donem notícia conjunta de dues noves publicacions de la Societat d'Onomàstica [SdO]: l'anuari *Onomàstica* i la revista de divulgació *Noms*. Es tracta de dues publicacions sens dubte diferents, com explicarem tot seguit, però també sens dubte concebudes en paral·lel i, més encara, com a complementàries l'una de l'altra.

La Societat d'Onomàstica ha viscut en els darrers temps importants canvis, i és en aquest marc de profunda reestructuració, que cal entendre l'aparició de les noves publicacions periòdiques (deixem de banda avui les publicacions monogràfiques, la represa de les quals sembla també encarrilada, si més no a mig termini). Paral·lelament a les naturals renovacions en la Junta i en els càrrecs de l'entitat, i havent hagut de travessar alhora una crisi financera i institucional, l'any 2013 es prengué la decisió de tancar definitivament l'històric *Butlletí interior* —actiu en format trimestral o quadrimestral des de la fundació de la Societat— i de substituir-lo no per una, sinó per dues noves publicacions, totes dues en format electrònic.

Però anem a pams. És cert que, al llarg de la seva història —una història que acumula ja més de trenta-cinc anys—, la SdO n'ha viscut uns quants, de canvis, de manera que s'hi poden distingir diverses etapes; i no deu ser menys cert que aquests canvis d'etapa en general han estat determinats —o directament causats— per fets concrets i sovint inevitables, com ara la mort, l'any 1992, de qui fou fundador i ànima de l'entitat, Enric Moreu-Rey, en ple exercici de la seva constant secretaria general, o com la tardana renúncia a la presidència (en realitat una no renovació voluntària) per part d'Albert Manent, qui es va mantenir en aquest càrrec abans i després de la desaparició de Moreu-Rey, des de la fundació oficial de la SdO, el 1980, fins al 2010: trenta anys justos. Vingué després, entre el 2010 i el 2013, un mandat que es podria considerar de transició, sota la presidència de Josep M. Albaigès, en què es renovà notablement la Junta, s'inicià un nou cicle de trobades científiques (en lloc dels *col·loquis* anuals s'establí d'organitzar un *congrés* cada tres anys i, els anys d'endemig, una *jornada* amb numeració distinta) i, en relació amb això darrer, es dugué amb èxit a Barcelona el setembre de 2011, de la mà de la Generalitat de Catalunya i altres institucions, el XXIV Congrés Internacional sobre Ciències Onomàsti-

ques, de l'associació internacional ICOS. Aquesta renovació —que també era generacional en bona mesura— es completà en el següent període (2013-2016), ara sota la presidència de Joan Tort i Donada (qui amb Albaigès havia estat secretari general: significativament, un càrrec recuperat dels temps de Moreu-Rey, i en el qual el succeí llavors qui signa aquesta nota i, a partir del mes de febrer de 2016, Eugeni Perea Simón).

Un context de canvi, amb diversos canvis, doncs. I entre ells, molt significativament, el que es produeix pel que fa a les publicacions periòdiques. Com ja hem comentat, es confirma la desaparició del *Butlletí interior* (BISO, o SOBI: les dues sigles s'han vist emprades) que tants centenars d'articles, ressenyes, recensions, notes i nòtules havia publicat, i es decideix que, per substituir-lo, no es creï una nova capçalera, sinó dues de diferents però expressament complementàries: *Noms* serà una revista de divulgació, amb notícies, ressenyes i articles destinats a un públic ampli, i, per contra, *Onomàstica* heretarà la vessant més científica i especialitzada del vell *Butlletí*, i aspira a convertir-se en una referència homologada a nivell acadèmic i també en l'àmbit internacional. En aquest sentit és significatiu de remarcar que, mentre *Noms* es publica íntegrament en català, l'anuari *Onomàstica*, bo i partint també del català com a llengua base, admet articles en qualsevol llengua romànica i també en anglès i en alemany.

Un tret en comú de les dues publicacions, això sí, és el ja esmentat format electrònic. En efecte, tant l'una com l'altra —i a diferència, doncs, del BISO— es publiquen i es distribueixen en línia, encara que els socis de la SdO tenen l'opció de sol·licitar-ne la corresponent versió impresa, que s'abona a part. Però el format, la concepció, la realització i la circulació són electrònics i en xarxa. Això es posa de manifest no sols en la prioritització tothora de la versió electrònica, que es fa córrer per Internet sense cap mena de restricció, sinó també en un seguit de detalls formals (i certament pràctics), com ara en els enllaços actius a altres llocs web (especialment pel que fa a publicacions i notícies de tota mena), o fins i tot en el fet que només en aquest format les il·lustracions són en color (en la versió impresa, hi és tan sols la coberta).

Des d'un punt de vista cronològic, aparegué en primer lloc *Noms*: el número 1 d'aquesta publicació, que en els seus mateixos crèdits s'autodefineix com a «revista de divulgació de la Societat d'Onomàstica», aparegué a finals de 2014 (just a temps de ser presentat en l'assemblea general de socis de l'entitat que tingué lloc a Barcelona el 29 de novembre d'aquell any), després d'un període de gestació relativament llarg i complex, en què no sols se'n prepararen els materials i els aspectes editorials, sinó durant el qual s'acabaren de definir també les seccions de la revista. Aquest és un aspecte destacat de *Noms*, la seva estructura ben marcada en seccions, al costat sempre d'una portada a tot color amb una fotografia de qualitat (normalment una panoràmica de paisatge: al número 1, de la torre de Fornells, a Menorca, a cura d'Òscar Bagur; al número 2, del poble de Ginestar, a la Ribera d'Ebre, a cura de Ferran Suñer; al número 3, dels cims de Penyagolosa, als confins de l'Alcalatén, a cura de Doménech Tarrega [sic]; i per al número 4, que en el moment de tancar aquesta nota es troba en fase de preparació, hi ha a punt una esplèndida fotografia de la muntanya del Tésol i el poble de Son, al Pallars Sobirà, a cura de Joan Blanco...). Pel que fa a les seccions, la seva estructura és, com hem dit, ben marcada, i certament marca poderosament el producte final, és a dir, el conjunt de la revista. S'enceta sempre amb una presentació de no més d'una pàgina, signada per un dels

coordinadors de la revista (a hores d'ara, Ventura Castellvell i Albert Turull) o per un càrrec de la SdO (com el seu president, Joan Tort i Donada), i tot seguit s'entra en matèria amb la secció de Notícies, de la qual (si bé no va signada) tenen cura principalment uns altres dos membres de l'equip de redacció, Santi Arbós i Jesús Bernat. Entre aquestes notícies destaquen els enllaços a la xarxa amb tot d'esdeveniments, notes de premsa i fins i tot curiositats sobre onomàstica d'arreu del món. No s'inclouen entre aquestes notícies, en canvi, les informacions sobre noves publicacions, ja que aquestes tenen dedicada en exclusiva la següent secció de *Noms*, que, sota l'epígraf general de Novetats bibliogràfiques, dóna fe —en apartats també diferenciats— d'articles i de llibres (sempre recents o relativament recents) i, a continuació, incorpora algunes breus recensions (igualmente sobre articles i sobre llibres, per separat). Val a dir que les recensions es diferencien d'aquelles referències amb què s'obria la secció —en què només n'hi havia les dades bibliogràfiques i, si era el cas, l'enllaç a la xarxa— perquè impliquen un breu comentari sobre el contingut o les circumstàncies de la publicació en qüestió, sense arribar tanmateix a l'extensió i la profunditat de les autèntiques ressenyes. A aquestes, a les ressenyes pròpiament dites, es dedica la següent secció (ja no un apartat dins de Novetats bibliogràfiques, doncs); la diferència no és sols d'extensió i de nivell de detall en el comentari, sinó també en l'autoria: les ressenyes, com els articles, van signades en cada cas pel seu autor (en canvi, les recensions, com les meres referències bibliogràfiques, són anònimes, i per tant s'entén que se'n fa responsable l'equip de redacció de la revista). De ressenyes, per tant, n'hi ha només algunes a cada número de *Noms* (fins ara, entre quatre i sis). I amb això s'arriba a la darrera secció, que és la que es reserva pròpiament per a articles —amb el benentès que han de ser articles de divulgació (pel que fa al to i la intenció, independentment del tema que s'hi tracti), atès que els articles especialitzats i de nivell acadèmic es deriven en tot cas cap a l'altra publicació de la SdO, l'anuari *Onomàstica*. Tan sols trenquen aquest esquema coherent de seccions i apartats alguns requadres (o pàgines senceres) reservats per a anuncis propis o crides (de les revistes o de l'entitat), o, des del número 3, una breu secció, que no ocupa ni una pàgina completa, dedicada a «l'onomàstica en la literatura» (la primera mostra n'ha estat un fragment del poema «Xoriguer», de Blai Bonet).

Els articles, doncs, són només una part, una secció —sempre la darrera— de la revista *Noms*, i n'ocupen aproximadament (només) la meitat de les pàgines (en una proporció certament variable: superior a la meitat en el número 1, inferior en el 2, i just la meitat en el 3, de moment). Vol dir això que la seva presència és notable, però que no són l'objectiu central de la publicació: tan sols un equilibri entre els articles i, d'altra banda, les ressenyes i les notícies de tota mena, incloent-hi les referides a novetats bibliogràfiques, dóna el to real de quina és la intenció i de quin és el registre comunicatiu de la revista. Aclarit això, no ha de sorprendre de comprovar que el nombre d'articles per número és relativament escàs (com escassa n'acostuma a ser l'extensió, amb alguna excepció que serà prou justificada, sobretot de cara als números 4 i 5); en realitat, més limitat encara que en el cas de les ressenyes, i és que oscil·la tan sols entre els tres articles del número 2 i els quatre dels números 1 i 3. La seva orientació temàtica, com és lògic, és molt variada: sense defugir textos d'assaig etimològic (tanmateix de caire divulgatiu, i en aquest sentit és de justícia destacar sengles aportacions, brevíssimes però impecables, de l'escriptor Josep

Espunyes als números 2 i 3 de la revista, sobre Peramola), s'hi troben també valuoses aportacions a l'antroponímia (com les de Jaume Riera i Sans i de Montserrat Cailà, als números 1 i 2, respectivament), o un cinquè lliurament del recull de topònims d'aire esotèric o religiós, a cura de Vicenç Carbonell (núm. 3), o una nota biogràfica entorn de la figura de Desideri Lombarte, a càrrec d'Hèctor Moret (núm. 2), o, en fi, recollint una tradició prou assentada dins del món de l'onomàstica catalana, una aportació de caire més curiós, i ben interessant, com la de Coral Romà sobre l'ús dels noms de casa en un mitjà tan actual com és *twitter* (núm. 1). Val a dir que aquests articles en general van acompanyats d'il·lustracions, d'acord amb la voluntat extensiva i de divulgació de *Noms*, i que la secció d'articles es diferencia també dins de la revista pel fet —subtil però precís— que les seves pàgines estan maquetades a doble columna (mentre que la resta de seccions, incloent-hi la presentació i les ressenyes, són a tres columnes): un detall més de l'acurada feina de producció editorial que hi duu a terme l'empresa de disseny menorquina/lleidatana Quadrati.

També Quadrati té cura, per encàrrec de la SdO, de la producció material de l'altra publicació que ens ocupa, *Onomàstica*. Fou just un any després de l'aparició del primer número de *Noms*, el desembre de 2015, quan veié la llum finalment, després d'un procés d'edició llarg i complex (com sol escaure als primers números d'una nova publicació), el número 1 de l'anuari que duu per títol, simplement, *Onomàstica*. Aquesta capçalera, com ja ha estat dit, complementa *Noms* i es pot considerar, com ella, hereva directa del *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*; en aquest cas, n'hereta el vessant acadèmic i de recerca, fins i tot d'alta recerca en ciències onomàstiques. Es tracta d'un anuari, doncs (en efecte preveu publicar un número l'any), que aspira al màxim nivell possible, i per tant al màxim reconeixement possible en l'àmbit acadèmic, tant català com internacional, i que amb aquest objectiu s'ha plantejat de bon inici dotar-se d'una sèrie de característiques que el facin homologable en els actuals paràmetres d'avaluació d'impacte: unes normes clares i explícites, un consell assessor extern d'elevat prestigi, la garantia d'una doble avaluació anònima i "cega" per a cadascun dels originals que li arribin o que el consell de redacció vulgui prendre en consideració, el compliment rigorós dels terminis previstos, etc. Un altre tret destacat de la publicació, que en reforça i confirma el caràcter internacional, és el seu obert plurilingüisme (ja hem assenyalat que s'admeten originals en anglès, en alemany i en qualsevol llengua romànica, bo i partint del català com a llengua base, la qual cosa no impedeix que, al número 1, la presentació inicial i els criteris editorials reproduïts en darrer terme siguin en versió estrictament bilingüe: en català i en anglès). I certament, aquest primer número d'*Onomàstica* conté cinc articles (tan sols cinc, atesa l'extensió sobretot d'un d'ells), un dels quals en francès (de Pierre-Henry Billy, sobre la irrigació en la toponímia pirinenca), un altre en castellà (de José Castillo Gil, sobre l'ús del genèric *mas* en una zona d'Aragó) i un altre en anglès (d'Anna V. Tsepikova, sobre el factor lingüístic i cultural en determinades denominacions toponímiques de caire alternatiu), al costat de dos en català: el molt extens de Jordi J. Costa, que explota el cabal d'antroponímia catalana (nord-catalana) del fogatge de 1369, i el de Fèlix Bruguera i altres tres coautors sobre la presència de l'antiga indústria en la toponímia de la riera d'Osor i en concret dels seus molins. Com es pot veure, la publicació enceta la seva pròpia història amb una més que notable diversitat, tant lingüística com temàtica, i

amb un nivell d'especialització que la situa sense ambigüitats entre les més destacades i consolidades revistes internacionals sobre onomàstica.

Els responsables d'aquest nou anuari, per encàrrec explícit dels màxims òrgans de la SdO —la seva Junta i la seva Assemblea de socis—, són els membres d'un consell de redacció format per una desena d'acadèmics d'arreu dels països de llengua catalana (en principi tots ells membres de la Junta de l'entitat en el moment d'engegar l'anuari), encapçalats pel mateix Joan Tort, president de la SdO, que exerceix el càrrec de director de la publicació. Destaca també la presència d'un amplíssim consell assessor: ben bé una setantena d'especialistes de diferents branques de l'onomàstica i de disciplines afins (filòlegs, geògrafs, historiadors...) d'arreu del món —és exacte afirmar que dels cinc continents—, incloent-hi naturalment totes les universitats de l'àmbit català i també l'IEC.

En definitiva, assistim a un moment transcendent en la nova política de publicacions de la SdO, i celebrem per partida doble el naixement de dues revistes electròniques: una de divulgació, *Noms*, i una d'acadèmica, l'anuari *Onomàstica*. Que la seva trajectòria sigui tan llarga i fructífera com la del seu precedent, el benemèrit *Butlletí interior de la Societat d'Onomàstica*.